

AVİM TOPLANTI

Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Ankara Üniversitesi Sanat Evi'nde (ANKÜSEV) 21 Ekim 2013 tarihinde moderatörlüğünü Aslan Yavuz Şir'in yaptığı, Cenevre Diplomasi ve Uluslararası İlişkiler Okulu Başkanı Dr. Colum de Sales Murphy tarafından yazılan “‘Aza Beast’. Attacking the Roots of War. A Bosnian Journal” başlıklı kitabın Sayın (E) Büyükelçi M. Sina Baydur tarafından yapılan Türkçe çevirisinin tanıtımı için yapılan ve Dışişleri Bakanlığı Balkanlar ve Orta Avrupa Genel Müdür Yardımcısı Büyükelçi Murat Karagöz'ün de konuşmacı olarak katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Büyükelçi Murat Karagöz
Balkanlar ve Orta Avrupa Genel Müdürü
Dışişleri Bakanlığı

Çok teşekkürler. Büyükelçi Sina Baydur'a ve Bay Murphy'e teşekkür etmek istiyorum ve ayrıca Bay Şir'e bu organizasyonu düzenlediği için teşekkür ederim. Beni davet ettiğiniz için de teşekkür ederim; böylece sadece kitap hakkında değil aynı zamanda Bosna-Hersek hakkında da konuşmak için şansım olmuş oldu. Aslında buraya kitap hakkında eleştiri yapmak için ya da düşüncelerimi ya da yorumlarımı söylemek için değil de daha çok Bosna-Hersek'te neler olduğu ve sonrasında karşılığında Türkiye'nin bakış açısı hakkında konuşmak için çağrıldım. Ancak öncelikle kitap hakkında gözüme çarpan noktalardan bahsedeceğim. Nazım Hikmet'ten bir eklemede bulunabilir miyim? “Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine.” Sanırım Balkanlar için ihtiyacımız olan şey bu. Müsteşar Sinirlioğlu bir yıl önce kadar Washington'dan beni aradığında, - tam olarak hangi mevkide olduğumu

hatırlamıyorum, sanırım bir şekilde Orta Doğu ile ilgili bir şey olmalı eğer Washington’da Türkiye’nin İran, Irak, Suriye vb. ülkelerle olan ilişkileri ile bağlantı halindeysem – bana Balkan Bölümü’nün başına geçeceğimi söyledi. Ama bunun düzgün olduğunu düşünmüyorum çünkü hem Bakan Davutoğlu ve hem Türk Politik Liderliği olumlu bir şeyler yapmak ve olumlu katılımlarda bulunmak adına çok heveslilerdi. “Büyük bir istek var Murat. Unutma. Bu yüzden senden lütfen iyi bir performans bekliyoruz.” dediler. Bense “Vay canına!” dedim. Bunu en iyi kitabı yazarı Malezyalı ve birçok kez orayı ziyaret etmiş olan ve Başbakan Yardımcısı, Başbakan vs. gibi orayla gerçekten özel akrabalıkları olan büyükelçi bilir. “Tamam.” dedim. Başlangıç olarak Georges Castellan’ın “Balkanlar” (The Balkans), New York City University’de benim tez danışmanım olan Susan Woodward’un “Balkan Tarihi” (Balkan History), Ivo Andriç’in “Balkan Trajedisi” (Balkan Tragedy), “Balkan Günlüğü” (The Balkan Chronicle) gibi bazı kitaplar aldım. Ancak sonra üçlü süreç, İstanbul Zirvesi, Bosna Zirvesi, Cumhurbaşkanının Belgrat’a ziyareti, bakanların gezileri vs. gibi günlük işler başladı. Balkanlara başkanlık eden bir memur için bir eksiklik ancak 7/24 günlük işlerle ilgilendiğim için okuyacak pek zaman bulamadım. Sonra, sanırım bahardı Bayan Büyükelçi beni aradı ve “Murat Bey, sizden kitabı okumanızı ve yorum ve analiz yapmanızı isteyebilir miyim?” dedi. Nasıl reddedebilirim? Öncelikle, bu rica Bayan Büyükelçi Baydur’dan geliyordu. İkinci olarak Balkanlar hakkındaydı. Üçüncü olarak ise Bosna-Hersek benim günlük rutininim %50’sini kaplıyordu. Bu doğrultuda bende “Zevkle.” dedim. Kitabı okudum, gerçekten de beğendim. Bayım lütfen tebriklerimi kabul edin. Kastettiğim, tarihe katkıda bulunan, gerçekten önemli bir kitap. Bir çeşit savaş günlüğü. Ben İngilizce çevirisini okudum ve samimiyetle çevrilmiş olan duygular içeriyor. Bayan, bu başarıya için size de çok teşekkürler.

Bütün bunlar beni 1995 yılında Sofya’dan NATO’ya gönderildiğim, NATO’daki ilk günlerime geri götürdü. 1995 Temmuzunda insanlık için kötü bir trajedi olan Srebrenitsa soykırımı ve ardında da bir market bombalanma olayı gerçekleşmişti. Başkan Clinton’ın savaş kayıtlarının açığa çıkarılması gerektiğini söylediği yakın zamandaki bir konuşmasında da bahsettiği ve kitapta da çok iyi açıklandığı gibi uluslararası toplum ne yapılması, nasıl müdahale edilmesi gerektiği ya da müdahale edilip edilmemesi konusunda bir çeşit çözülme yaşadı. İkinci olarak da Amerika’yı müdahale etmesi konusunda ikna etmenin kolay olmayacağını söyledi. Hakikaten de kolay bir iş değildi. Çünkü hepimiz biliyoruz ki bazı uluslar arası aktörler Bosna-Hersek’e müdahalede bulunulması için yanlış bilgilendirildiler ve o günlerde de

sabah 10.00 ile akşam 11.00 arasında çalışıyoruz NATO’da, çıkışta ben St. Pierre Bulvarı’na geri dönüyorum. Daireme döndüğüm bir akşam, alarm ötmeye başladı – NATO Genel Merkezi bize alarm vermişti – ve bende Balkan yangınında görevliydim. Resmen bir durum komedisiydi. O zamanlarda da ne akıllı telefonlar ne de cep telefonları vardı. Sadece ‘bip bip bip’ diye alarm ötüyordu. “Peki.” Deyip bütün yolu geri gittim. Merkezler Bosna-Hersek hakkında durum raporu geçiyorlardı. Bir bomba, ölümler, bu ve şu... Tüm bunlar bana eski kötü günlerin trajedisini hatırlattı. Brüksel’de NATO’dan ayrılırken dedim ki “Balkanlar hakkında bu kadar çalışmak yeter.” Ama tabi ki bir gün eğer kader beni geri o işe götürürse – yani tekrar Balkanları idare etmeye – ilk ve en önce hakkında sadece güzel şeyler duyduğum Bosna-Hersek’i ziyaret etmek isterim. Sanıyorum ki bahsettiğim “kader” Bakanın kararıyla geldi ve çalıştığım yaklaşık dört yıl boyunca çalışmaktan hep zevk aldığım Balkan Bölümü’ne yönlendirdi ve yaklaşık yirmi kere Bosna-Hersek’e gidebildim. Tabi ki şehir manzaralarının rapor edildiği her bir köşesini gezemedim ama çok güzel şeyler gördüm. Bu yüzden de tüm o dört yıl bahsettikçe duygulanacağım unutulmaz anlarla dolu. Belki Bakanın kendisinde de duymuşsunuzdur, 2011 Temmuzunda sadece Sarajevo’yu değil Prizren, Priştine, Konstanz başka diğer Balkan şehirlerini de geziyorduk. Eid al-Fitr’in ilk günüydü. Kurban ya da Ramazan tam hatırlamıyorum. Tüm otelle beraber uyandık. Ağırıklı olarak Müslüman olan bir Balkan şehriden bekleneceği gibi Sarajevo Cami’sine gittik ve hep beraber dua ettik. İnsanlar, kendinizi Türkiye’deymişçesine hissedebileceğiniz gibi giyinmişlerdi. Tüm bunlar bize büyükanne ve büyükbabalarınızla geçirdiğimiz güzel Bayram vakitlerini hatırlattı. Sonrasında Bakan bizi onur konuğu olarak davet etti. Toplantıda bakan için bir çevirmen vardı ve bir çeşit yönetici ya da arabulucu rolü belediye başkanı tarafında üstlenilmişti. Bakan konuşurken özellikle Bosna-Hersek’ten bahsetti. Konuşmasının bir yerinde bir alıntı yaptı ve dedi ki “Eğer bir gün medeniyet sonlarsa, eğer bir gün insanlık yıkılırsa, eğer yeryüzünde can verecek şehirler olursa onlardan biri Sarajevo.” Binlerce insan dakikalarca şiddetle alkışladılar. Bakan devam etmek istedi ama sonra dedim ki “İzninizle bir şey sorabilir miyim Sayın Bakan? Dürüst olalım. Bildiğim kadarıyla Boşnaklar Türkçe konuşamıyorlar. Ama siz Türkçe konuşuyordunuz. Ama nasıl oldu da insanlar çeviriyi beklemeden tezahürat edip, sempati duyup sonrasında da alkışlamaya başladılar?” Bakan dedi ki “Bu tür toplanmalarda insanlar dudaklarıyla konuşur ama biz burada Boşnaklarla kalpten kalbe konuşuyoruz.” Bu da Türkiye ve Bosna-Hersek arasındaki büyük temasın bir kanıtıdır. Bu bana bir atasözünü hatırlattı. Görevim sırasında söylenirken duymuştum ama hata yaparsam

lütfen beni düzeltin Büyükelçi Damir. Atasözü şöyleydi: “İnsanlar konuşur, kader gülümser.” Yani “Narodigovori, sutbinesemiju.” Sonra düşündüm de arkadaşça hatta kardeşçe konuştuğumuz bu insanlar da bir gün gülmeli ve bir gün sonsuza kadar farklılıklarının üstesinden gelecek duruma gelmelidir. Onlarda büyük çapta uluslararası topluluğun bir parçası olmalı. Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve NATO tabi ki Bosna-Hersek’le ilgili ödevlere sahip. Ama bunları yerine de getirmeli. Dolayısıyla, çok zamanınızı almadan –belki birkaç dakika- bu üç dört yıllık zaman aralığında Bosna-Hersek’le ilgili olarak neler yaptığımız ve Bosna-Hersek’in Türk Dış Politikasında nasıl özel bir yere sahip olduğu hakkında birkaç söz söylemek isterim. Ama bunu yapmadan önce sizleri tekrar tebrik etmek istiyorum. Bayım siz gerçektede çok önemli bir savaş kaydı yazmışsınız ve içinde tam olarak da bizim Balkanları içeren politikamızın omurgasını oluşturan insan sıcaklığı var. Orada bir sürü etnik köken, bir sürü grup, bir sürü topluluk var. Ancak önemli olan insan sıcaklığı çünkü eğer biz Balkanlara yönelik insan sıcaklığı olmayan bir politika üretirsek, bu insanlığın ihtiyacına cevap vermez. Sanıyorum ki böyle bir politika başarısız olmaya mahkûmdur. Bu yüzden de politikamızı insanlık üzerine kurmaya çok büyük önem veriyoruz. İçerisinde her zaman insan sıcaklığı barındırmalı.

Balkan politikası dört sütun üzerine kurulmuştur. Birincisi, herkes için güvenlidir. Bu da her bir ülke ve etnik grup bu güvenlikten yararlanmalıdır. Bir tür OSCE ilkesi gibi, bundan kastettiğim bir ülkedeki güvenliğin artışı diğerinin alanlarına girmemelidir. İkincisi, politik temasların en üst seviyede olmasıdır. Çünkü Türk politik liderleri Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakanlar kurulunun tüm üyeleri, tabi ki de uzmanlık ve bürokratik seviyede, sadece Bosna-Hersek için değil tüm ülkeler için bu ilkeye en büyük önemi vermektedir. Üçüncüsü, genel anlamda bütün ülkelerle ama tabi ki de özelde Bosna-Hersek ilke bir çeşit karşılıklı ekonomik dayanışmanın olmasını amaçlıyoruz. Sonuncu sütun ise Balkanlardaki birçok etnik kökeni, kültürü ve dini barındıran sosyal halkı korumaya büyük önem vermektir. Çünkü Bosna-Hersek; Müslüman, Ortodoks, Katolik, Boşnak, Hırvat ve Sırp'lardan oluşan 4 milyonluk az sayıdaki nüfusuyla adeta Balkanların küçük bir modelidir. Bu yüzden 2009 yılının sonlarında yaptığımız ve Bosna-Hersek’te bir çeşit yol haritası oluşturma politikamızla birlikte buradaki insanların barış ve uyum içerisinde yaşaması bizim nihai amacımız. Bosna otoritelerinin bu yol haritasını getirmeyeceğinden ya da kayda düşmeyeceğinden değil ama bir kere daha düşünme ya da yeni bir gündem olmadan Bosna-Hersek’le olan bu yakın ilişkilerin gösterilmesi ihtiyacı bir şekilde doğmuştur ve en önemli araçlardan biri de elbette Bosna-Hersek’in üyelik

hareket planı doğrultusunda NATO haritası için yolu açmak olmuştur. Çünkü Montenegro 2009 Aralık ayında kabul edilmiş, ancak Bosna 2010 Nisanında yerine getirebileceği halde bir şekilde bazı şartları yerine getirememiş ve kabul edilmemişti. Tallinn'deki NATO Bakanlık Buluşması'nda, üyeliğin kabul edilmesi meselesi için hareket ettirilemez nakliye konusunu çözmek şartı ile bazı NATO ülkelerinin direnmesine rağmen sanıyorum ki bütün NATO müttefik ülkelerini ikna edebildik. Bu bir tanesiydi. İkincisi ise diğer birçok Balkan ülkesinin dâhil olduğu Bosna-Hersek'i AB Schengen Listesi'ne katabilmektir. Ancak Arnavutluk ve Bosna-Hersek o ya da bu sebeple bir şekilde bu listenin dışındaydı. Ayrıntıya inmek istemiyorum ama kastettiğim bir şekilde bu ülkelere ayrımcılık uygulandığıydı ve biz Batıdaki ortaklarımızla bu konuyu görüşebildik - illaki Avrupa değil ancak Atlantik'in diğer tarafıyla yani Amerika ile- batıyı küresel bir katılımcı olarak düşünmek lazım. Yine bu dönemde gerçekleşen ve söylemekten gurur duyduğumuz diğer bir önemli konu ise Türkiye, Bosna-Hersek ve Sırbistan'ın içinde olduğu üçlü bir diyaloga başlamış olduğumuzdur. Bu üçlü diyalog süreci kapsamında Bakan Davutoğlu, Bakan Alkalay ve Bakan Yereviç, ve eski bakanların katıldığı bir buluşma düzenlenmiştir. Seçimler ve Bosna-Hersek'teki diğer meselelerden dolayı kesilme olmasına rağmen şu ana kadar dokuz kez bakanlar toplanmıştır. Üstelik bu buluşmalar sadece sohbet edilen ve kahve içilen içerikten toplanmalar değil, aynı zamanda da somut sonuçların alınabildiği önemli toplantılardır. Örneğin, bu toplantılardan bir tanesinde 2007'ye kadar Sırbistan'da bir Bosna-Hersek büyükelçisinin olmaması konusuna olan müdahalemizle ve bir takım kapalı kapı politikalarımızla Belgrad Sırbistan'a bir Bosna-Hersek büyükelçisi atama sözü vermiştir. Birinci konu kadar önemli olan ikinci konu ise Sırbistan tarafında Srebrenitsa ile ilgili şu ana kadar çıkmış herhangi bir karar ya da bir çözüm yoktu. Bu yüzden 13 Mart 2010'da Sırbistan Parlamentosu çok dostane ve ilerleyici bir adım attı. Srebrenitsa'yı onaylayan bir çözümü kabul ettiler ve orada olanlar için ailelerden özür dilediler ve bence bu da sürece çok önemli bir katkıydı. 24 Nisan 2010'da İstanbul Zirve Toplantısı'nda Bosna-Hersek'in dönem başkanı Slaziç, Sırbistan Eski Başkanı Tadiç ve Cumhurbaşkanı Gül İstanbul'a beraber gelmişlerdir. İnaniyorum ki savaştan bittiğinden beri olan ilk ve en büyük resmi toplanma budur. Sonrasında basın konferansında İstanbul açıklaması bildirildi ve doğrudan Başkan Slaziç ve Başkan Tadiç arasında buluşma sınırları içerisinde bizi çok sevindiren önemli konuşmalar oldu ve yine 2010 Temmuzunda, Srebrenitsa'nın 15. yılını anmak amacı ile Başbakan Erdoğan, Başkan Tadiç ve Başkan Slaziç beraberce Srebrenitsa'yı ziyarette bulundular. Zannediyorum ki bu Balkanlara güveni getirme açısından çok önemli bir adım olmuştur.

Bahsedebileceğim başka bir olay da Bakan Ahmet Davutoğlu'nun 2011 yılının ocak ayında Banja Luka'ya yaptığı mühim ziyaretidir. Diğer birçok ziyaretin arasında Bakan Davutoğlu'nun Bosna-Hersek'e yaptığı gezi de vardır. Sadece Sarajevo'yu görmekle kalmamış, OIC Liderliğini de görmek istemiş ve kanalların resmileştirilmesine açık olduğunu söylemiştir. Bakan Davutoğlu'nun Banja Luka'ya olan gezisi geniş kapsamlı sohbetler yapılması ve Bosna-Hersek ile ilişkilerimizin geliştirilmesinde bir dönüm noktası olması açısından çok önemli bir kazançtır. Ayrıca diğer bir önemli olan konu ise ekonomik açılamdır. Çünkü biliyoruz ki anlaşmazlıklara olan eklentilerden biri de mültecilerle ve ülke içinde yerlerinden edilmiş insanlarla ilgilidir. Bu konularla alakalı çok şey konuşuldu ancak çok az şey yapıldı. Bu yüzden hükümet Yardımcı Bakan Babacan'ın liderliğinde ve zaten Bosna-Hersek'e şube açmış olan Ziraat Bankası dönenleri desteklemek için tarımsal ve kırsal gelişimi desteklemek için tam yüz milyon avro ile uzun vadeli zayıf krediler açmaya karar verdiler. Çok önemli bir pilot projeydi. Bu proje, Balkanların geri kalanı için de güzel bir örnek teşkil etmiş olmalı ki başka bir önemli ve benzer proje ise bazı Balkan ülkelerinin ve Avrupa Konseyi'nin paylaştığı, dönenlerin ve ülke içinde yerlerinden edilmiş insanların barınma problemleri konusunu kapsayan bir milyon avroluk projeler gerçekleştirilmiştir. Bu dört yıl içerisinde tabi ki öncelikle Bakan Davutoğlu, o ya da bu nedenle maalesef sürekli oluşan hükümet krizlerine veya Boşnak Partilerin kendi aralarındaki söylemlere, düzeltme süreci ya da federal düzeyde bir hükümet kurulumu için veya devlet düzeyinde bir hükümet oluşumu için müdahale etmek durumunda kalmıştır. Bu yüzden sanıyorum ki doğrudan kendisi müdahale etmiş ve Bosna-Hersek'in yolunun Avrupa-Atlantik sürecine kaynaşması konusunda daima açık olmasını istemiştir. Biri bana "Türkiye tam olarak ne yaptı?" diye sorsa, sanırım buraya kadar olan şeyler ve OIC Bosna iletişimini tekrar oluşturmak ya da Washington'da iki ayda bir Türk Büyükelçiliği'nin önderliğinde, bazı devlet bölümleri – istihbarat bürolarının, düşünce kuruluşlarının, gönüllülerin - katılımıyla toplanan, Bosna'ya nasıl katkıda bulunulabileceğinin tartışıldığı, herkese açık bir görüşme niteliğindeki Bosna müttefikleri grubunu kurmak gibi diğer şeyler de cevap olarak verilebilir. Tüm bunlara ek olarak, bir şey yarattıysak o da Bosna-Hersek'in diğer ülkeler için uluslararası siyasette farkındalığının oluşturulmasıdır.

Sonuç olarak, buradaki tüm özel dinleyicilere beni dinledikleri için, Büyükelçi'ye ve Bay Murphy'ye sadece Bosna-Hersek'in tarihine değil uluslararası ilişkilere olan katkılarından dolayı minnettarım. Sanırım bundan sonra Bosna-Hersek'te neler olup bittiğini biraz daha uzaktan, Mongolia'dan izliyor olacağım. Çok teşekkür ederim.

Ambassador Murat Karagöz
Director General for the Balkans and Central Europe
Ministry of Foreign Affairs

Thank you very much. I would like to thank Ambassador Sina Baydur and I would like to thank Mr. Colum Murphy, Mr. Şir for organizing this event. Thank you for inviting me and I have a chance to talk about the book itself and then Bosnia Herzegovina. I was actually called not to make any criticism about the book and then to have my judgment or any comment on it. But rather on what is going on Bosnia Herzegovina and then Turkish perspective vis-à-vis Bosnia Herzegovina, but before I go to my remarks on the book itself I mean. May I add one thing about Nazım Hikmet? “To live like a tree single and free and like a forest brotherly.” I guessed that that is what we need for the Balkans if I may say maybe to conclude my remarks but maybe since you reminded me about Nazım Hikmet, great poet of Turkish literature of course. So, when undersecretary Sinirlioğlu called me from Washington about four years ago, I did know that which position I would assume. I thought that somehow related with the Middle East since I was linked in Washington with all those matters that Turkey’s relations with Iran, Iraq, Syria, etc. Then, I found out when he turned out to be that you will be leading the Balkan department but don’t think that it is smooth enough, because Minister Mr. Davutoğlu is quite either and the Turkish political leadership is quite either to do something positively and to bring some positive contribution “There is a great appetite, Murat. Don’t forget. So please, we expect that kind of performance.” I said Gosh, but should I expect because it is minister who write the book, he knows by heart that, from Malaysia traveled many times and then who has really special affinity like Vice President, Prime Minister etc. I said ok. But to start with I took some books as reference to the Balkans from Georges Castellan, Balkan History; from Susan Woodward who happened to be my master’s thesis instructor in New York City University, Balkan Tragedy; Ivo Andriç, The Balkan Chronicle, so and so forth. But, and later on, daily job started about the trilateral processes, Istanbul Summit, Bosnia Summit, Presidents travelled to Belgrade, ministers travelled, etc. Then 24/7 I jumped into daily work and I could not find much time to read which a deficiency is for an official who chairs the Balkans. And then, at a certain point, I guess it was the spring and Madam Ambassador gave me a call, “Murat Bey, may I kindly have a request with you would you be so kind to read and to make any comment and make an analysis?” How could I refuse? First of all, this is a request came from Madam Ambassador Baydur. Secondly was about Balkans, thirdly, it is about

Bosnia Herzegovina who occupied about 50% of my daily routine. I said “with pleasure”. I read, I really enjoyed, I mean, if you accept kindly my congratulations sir it is, I mean really really important book I guess contributes to the history, it is a kind of war chronicles. There are emotions in it, which is, I guess most important I did read from English which was faithfully translated, thank you very much Madam for this masterpiece as well. But this all brought me to my early days in NATO in 1995, when I was transferred from Sofia to NATO. In July 1995 this very bad human tragedy occurred of course in July, Srebrenitsa genocide occurred and then the market bombing etc. I mean international which is very well described on the book international community had a kind of dissolution about what to do, how to intervene, whether we should intervene or not as very recently said by President Clinton himself in one of his discussions during which he said that the war chronicles should be released as soon as possible. Secondly he said that it was not easy to convince United States to intervene and it was not an easy job because we all know that some international actors had some misgivings to intervene in Bosnia Herzegovina. And then in all those days, we were working about 10:00 a.m. to 11:00 p.m. in the NATO I was going back in Bolivar St. Pierre. When I was going my apartment, the alarm - because NATO Headquarter gave us an alarm- and I was in charge about this Balkan fire. There was a sitcom; there were no smartphones at that time. No cell-phones, but it was in “beep beep beep”. Well, I said that all the way around, without going on I was going back to the Headquarters to receiving the situation centers report about Bosnia Herzegovina. There was a bomb, there was a killing, there was this and that... All reminding me that all bad days’ tragedy, I said one day, when I was leaving NATO Brussels that was enough on the Balkans. But definitely, one day if destiny would bring me back to this job I mean to deal with the Balkans, first and foremost I would like to visit Bosnia Herzegovina about which I heard only beautiful things. So I guessed that “destiny” or “kısmet” came with the Minister’s decision to lead me to the Balkan department which I enjoyed during three years and a half of four years period about nearly twenty times to visit Bosnia Herzegovina. Not necessarily in each and every corner, where the city scenes were reported, however, all these beautiful things. So therefore, I mean, it is in my memory in these four years, Full of unforgettable moments. But, I will be reminiscing which is really made me quite emotional I mean. Maybe you heard it from the Minister himself, we were visiting July 2011, not only Sarajevo combined with some other Balkan cities: Prizren, Pristine, Konstanz from Romania, and Sarajevo, etc. And then, it was the first day of Eid al-Fitr, I don’t remember Kurban or Ramadan. But we all woke up there with the Hotel and then you can

expect in a Balkan and predominantly Muslim city. I mean, people were getting together to pray in the Sarajevo Mosque. People were dressed like and as if that we felt in Turkey. But that all reminded us about these old days, where, we all were enjoying with the second generation with the grandmothers, grandfathers like in that kind of city of that kind of feelings or spirit in a Bairam. So the Minister was invited as a guest of Honor, to address the gathering. When he was speaking there was a translation for the minister and a kind of chair or moderator role was assumed by Mayor of Sarajevo. He was talking about particularly Bosnia Herzegovina. At a certain point, He made an analogy and something like this: (I am paraphrasing of course) If one day the civilization ends, If one day the humanity demolishes, If there are some cities on earth, where they will give birth one of them will be Sarajevo. And there was I mean big applause from thousands of people and cheering but which continued about minutes. The Minister wanted to continue and then may I interrupt Mr. Minister? I mean let's be honest. As far as I know, Bosnian people do not speak in Turkish. But you were speaking about Turkish. But without waiting the translation, they started to cheer and then to show sympathy and then to give their applause. How does it come? Minister said that usually in that kind of conferences people do speak from lips to ear but with here the Bosnian people we are talking from heart to heart. So that was also the big touch between people of Turkey and Bosnia Herzegovina. This reminds me a kind of proverb. If I am not mistaking because I heard, that was repeated during my service, but Damir please correct me ambassador, they say; "İnsanlar konuşur, kader gülümser.", so I mean, "Narodigovori, sutbinesemiju." So, "people talk destiny smiles." something like this. So, I thought that only one day these people you are talking very friendly I mean brotherly should smile as well and then forever should be able to overcome to their differences. And then they should be part of the entirely international community in a bigger sense in the United Nations sense as far as EU has concerned, NATO concerned, of course they had their homework in front of Bosnia Herzegovina. But they have to do this as well. So, let me say a few words. Without taking much time maybe couple of minutes about what we did in this three or four years period vis-à-vis Bosnia Herzegovina then what kind of a special place it occupies in Turkish foreign policy. But before I do so, let me I mean congratulate once again. What is mostly missing in the book are in touch. Sir I mean you have really written a quite important war chronicle, and there is a human touch which exactly constitutes backbone of our policy considering the Balkans. There are ethnicities, there are groups, communities, but what important is the human touch because if you build the policy towards the Balkans which does not base on a human

touch which does not address the need of the humanity generally or the people generally I guess it is doomed to fail so therefore it was quite important we gave utmost importance to construct our policy on humanity and there must be always an human touch.

Balkan policy on four pillars, number one is security for all, which means that each and every country, ethnic group must enjoy from the security, a kind of OSCE principle, I mean an increase in security in one country should not be at the expense of other. Number two principle was that highest level of political contact. Because the Turkish political leadership President, Prime minister and all the members of the cabinet, of course at the expert and the bureaucratic level, we attached the utmost importance both countries not along the Bosnia Herzegovina. Third one is that we wanted to aim to interpret a kind of economic interdependence between Turkey and all those countries generally and Bosnia Herzegovina of course in particular, last but definitely not least, the attach great importance to protect the multi-ethnic, multi-cultural, multi-religious, social public in the Balkans. Because Bosnia Herzegovina is a small model of the Balkans where small population about four million but there are Muslims and Orthodox people, Catholics, there are Bosniacs, Croats and then there are Serbs. So They all have to live in peace and harmony this was our ultimate aim actually while pursuing this policy what we did in the end of 2009 was to create a kind of road map in Bosnia Herzegovina. Not those Bosnian authorities were unable to bring this road map or to write it down but, somehow there is a need to show this very close friendship and indeed without having any second thought any other agenda with Bosnia Herzegovina. And one of the most important items was of course at that time first of all to open the road for NATO map, Membership Action Plan from Bosnia Herzegovina, because Montenegro was admitted in December 2009, however, Bosnia was missed without fulfilling some conditions which were able to succeed by the way, in April 2010. In Tallinn NATO Ministerial Meeting despite some the resistance of some NATO like I guess we were able to convince all NATO allies though with one condition to solve the immovable transport issue to open up the way of membership action process. That was one. The second one is to include Bosnia Herzegovina in the EU Schengen List, because most of the other Balkan countries were included. However, Albania and Bosnia Herzegovina were somehow excluded because of this and another conditions. I mean I don't want to go into details but somehow that was a kind of discrimination according to our judgment so we were able all to bring up this issue in our contacts with the Western partners. -You have to take

western as a global actor. Not necessarily the Europe but definitely, in the other side of the Atlantic, I mean that United States. -Another important issue, which with it in this period and we Proud to announce is that to start this trilateral dialogue process among Turkey, Bosnia Herzegovina and Serbia. Minister Davutoğlu, Minister Alkalay and Minister Yereviç both of them for other two countries. The former ministers, that was an important gathering with in this trilateral process. Though there was an interruption, because of the election process and some other issues in Bosnia Herzegovina, but the ministers met, so far nine times and it was not only a kind of gathering, to have chat and to drink coffee, but there were some really concrete deliverables. One of them was for instance; there has not been any ambassador appointment from Bosnia Herzegovina to Serbia since 2007. So, with our intervention or with a kind of this behind the door diplomacy, so we succeeded that Belgrade give the concurrence to appoint an ambassador Bosnia Herzegovina to Belgrade. Secondly, was definitely as important as the first one maybe we adopted this, there has not been any decision or the resolution on the Serbian side, on the Srebrenitsa. So the Serbian parliament was very forthcoming movement, progressive movement made by the Serbian Parliament on 13th March 2010. They accepted a resolution condemning Srebrenitsa and then expressing an apology in the families what occur there. So that was an important contribution to this process as well. I guess that was an important condition within this process as well. When the İstanbul summit came, in 24th April 2010, President of Bosnia Herzegovina, Slaziç, term president, and then former president of Serbia President Tadiç with President Gül, they came together in İstanbul. If I believe officially a big gathering first time ever and so since the war finished. So, then the İstanbul declaration was issued and then the press conference and among the margins of that meeting important talks occurred directly between President Slaziç and President Tadiç which we really appreciated very much in that time. And then in July 2010 again, with the intervention together with Prime Minister Erdoğan, President Tadiç and President Slaziç, they visited together to Srebrenitsa, in order to commemorate the 15th anniversary of Srebrenitsa. I guess that was also an important step in terms of bringing confidence to the Balkans. Another first I may say was the historic visit of Minister Ahmet Davutoğlu to Banja Luka, it was in January 2011, among the many other sets of visits, he pay the visit to Bosnia Herzegovina, but not only in Sarajevo he requested that I would like to see OIC leadership, I want to open to formalize the channels. There have been of course channels. His successor might have visited, Banja Luka, I know that they have visited, some of them, but definitely at the Foreign

ministry level, that was an important achievement and Minister Davutoğlu paid a visit to Banja Luka, and it was an extensive talk and it was an also important milestone in terms of advancing our relationship with Bosnia Herzegovina. What important was also an economic opening. Because we know that one of the annexes to disagreements was about the refugees, and internally displaced people. Much has been talked about this but less has been done. So we decided I guess, the government with the modest contribution of this department decided, to open up a soft long credit, and Deputy Minister Babacan took the lead, and then ZiraatBankası, who already opened up some branches throughout the Bosnia Herzegovina, decided to open a soft long credit, with a total amount of one hundred million Euros to support returnees through agriculture and rural development. I guess that was an important pilot project. Maybe it could be a good example for the rest of the Balkans. Likewise, for housing problem for returnees and internal displaced people. we also contributed with a total amount of one million Euro, an important project, whose government I mean whose, some foreign countries, governments of Balkan countries, plus the Council of Europe are sharing these projects. Certainly throughout these four years, Minister Davutoğlu, primarily intervened all times in the government crises, unfortunately there are perpetual government crises for this or another reason, For the reform process or for building a federation level government or building state level of government or if there is a discourse among the Bosniac parties themselves. So, therefore, I guessed that he, himself intervened, and he wanted that the path of Bosnia Herzegovina towards integrating with Euro-Atlantic process should be open forever. So, if one can ask me that “what did Turkey do concretely?” I guess that along these things or many other things, like revitalizing the OIC Bosnia contact or creating in Washington, a friends of Bosnia group which being summoned in every two months in the premises of Turkish Embassy still there with the contribution of state department I mean some intelligence agencies, some think tank communities, all together volunteer a kind of open house meeting how to contribute Bosnia in a matter. Besides all these, I guess that if we created one thing, in my judgment that is a creation of awareness of Bosnia Herzegovina in the international policy. So, I guess that I really appreciate this distinguished audience listening to me and then kindly Ambassador, and Mr. Murphy, to have this important contribution not only the history of Bosnia Herzegovina, but I guess the international relations and I will be watching though a little bit far away, from Mongolia, what is going on in Bosnia Herzegovina. Thank you very much.